

Értékelési útmutató az emelt szintű vizsga Íráskészség részéhez

Az írásfeladatok értékelése központilag kidolgozott analitikus skálák segítségével történik. Ez az értékelési eljárás meghatározott értékelési szempontokon, valamint az egyes szempontokhoz tartozó szintleírásokon alapul. Minden írásbeli munkát ezen szempontok segítségével kell értékelni oly módon, hogy a dolgozatot minden egyes értékelési szempontnál újra kell olvasni.

Ezen értékelési eljárás további sajátossága, hogy a szintleírások a nyelvi teljesítményt értékelő szempontoknál nem tartalmaznak hibaszámokra vonatkozó utalásokat, valamint nem osztályozzák előre az egyes hibatípusokat a hibák súlyossága alapján. Ennek oka az, hogy az egyes nyelvi hibák súlyosságát (értelemzavaró vagy nem értelemzavaró hiba) csak az adott szövegkörnyezet figyelembevételével lehet megállapítani.

A javítás alapelvei

1. A dolgozatot akkor is értékelni kell, ha a vizsgázó eltér a megadott szöveghossztól.
2. Félpontok és jutalompontok nem adhatók.
3. Az ismétlődő nyelvhelyességi hibákat csak egyszer kell az értékelésnél figyelembe venni.
4. Az új helyesírásnak nem megfelelő alakokat 2005. július 31-ig el lehet fogadni, ezért ezeket az alakokat addig nem kell hibának tekinteni.

Első feladat

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Értékelési szempontok	Maximális pontszám
Tartalom	5 pont
Formai jegyek és hangnem	2 pont
Szövegalkotás	3 pont
Szókincs, kifejezésmód	5 pont
Nyelvtan, helyesírás	5 pont
Összesen	20 pont

Vizsgapont	10 pont
-------------------	----------------

1. Mivel a két feladat aránya az értékelésben 1/3–2/3, az első feladatnak a pontszámát felezni kell, azaz 10 vizsgapont szerezhető. Amennyiben a pontszám felezése után kapott összeg fél pontra végződik, felfele kell kerekíteni. Ebben a vizsgarészben tehát nincsen külön átszámítási táblázat.
2. Amennyiben a dolgozat a Tartalom, Szövegalkotás, Szókincs, kifejezésmód vagy a Nyelvtan, helyesírás értékelési szempont alapján 0 pontos, akkor az összpontszám is 0 pont.

Az értékelési szempontok részletes kifejtése

Tartalom

E szemponton belül azt értékeljük, hogy a vizsgázó

- hány irányító szempontra tért ki, és megfelelően tárgyalta-e azokat,
- hogyan valósította meg a kommunikációs célt/célokat.

Egy adott irányító szempont tárgyalása akkor tekinthető megfelelőnek, ha a vizsgázó kitér a megadott szempontra, mondatai minden lényeges információt tartalmaznak, illetve minden lényeges információra rákérdeznek és ismétlésektől mentesek. Amennyiben egy irányító szemponthoz több alpont tartozik, a szempont kifejtése akkor tekinthető megfelelőnek, ha a vizsgázó az összes alpontot tárgyalja. Ha a vizsgázó egy irányító szempontra kitér, de mondatai nem tartalmaznak minden lényeges információt, illetve nem kérdeznek rá minden lényeges információra, az adott irányító szempont tárgyalása csak részben megfelelő. Az adott irányító szempont tárgyalása abban az esetben is csak részben megfelelő, ha a vizsgázó anyanyelvi olvasó számára értelmezhetetlen információt ad meg (pl. az életkor helyett a vizsgázó azt adja meg, hogy negyedikes).

Érdeklődő típusú levél esetén előfordul, hogy a vizsgázónak bizonyos információkra kell rákérdeznie. Ebben az esetben megfelelő lehet az adott szempont kifejtése akkor is, ha a vizsgázó csak egy mondatban fogalmazza meg a kérdést.

Ha egy irányító szempont tárgyalása nyelvi okokból nem érthető, azt a Tartalom szempontnál úgy kell értékelni, mintha a vizsgázó nem tért volna ki rá, azaz az adott irányító szempont kifejtése nem megfelelő. Ezt a hibát figyelembe kell venni a nyelvi teljesítmény értékelésekor is, azaz a hiba jellegétől függően a Szókincs, kifejezőmód vagy a Nyelvtan, helyesírás szempontoknál.

Új, azaz nem megadott szempontok értékelésére nincs lehetőség.

Formai jegyek és hangnem

E szemponton belül azt értékeljük, hogy a vizsgázó által létrehozott szöveg

- megfelel-e a levéllel mint szövegfajtaival szemben állított formai követelményeknek, azaz helyesen tartalmazza-e a dátumot, a megszólítást, az elköszönést és aláírást,
- hangneme megfelel-e a címzethez való viszonynak és a közlési szándéknak.

E szempont értékelésénél csak a nyelvtani és helyesírási hibát sem tartalmazó variációk számítanak helyesnek. Amennyiben a megszólítás és az elköszönés külön-külön helyes ugyan, de nem illenek egymáshoz, akkor a formai jegyek nem megfelelőek (0 pont).

Szövegalkotás

E szemponton belül azt értékeljük, hogy

- logikus-e a szöveg gondolatmenete, azaz az irányító szempontok valamint az ezekhez kapcsolódó gondolatok elrendezése,
- megfelelő-e a gondolati tagolás, azaz van-e bevezetés, tárgyalás és befejezés,
- hogyan használja a vizsgázó a szövegösszefüggés tartalmi és nyelvi elemeit,
- megfelelő-e a formai tagolás.

A szövegösszefüggés tartalmi és nyelvi elemei

A szöveget a mondatok halmazától a kohézió különbözteti meg, amit a szöveget alkotó elemek jelentésének szerves összefüggése és a szerkezeti összekapcsoltság biztosít. A szöveg egységét biztosító jelentés szintű kapcsolatteremtés leggyakoribb eszközei a következők:

- teljesen vagy részben ismétlődő szavak, szószerkezetek,
- szinonimák,
- a szavak és szószerkezetek jelentése között lehetséges néhány viszony (ellentét, ok-okozati viszony stb.),
- a mondatok logikai-tartalmi elrendezése (ok-okozat, általános-konkrét stb.).

A mondatok kapcsolódását biztosító nyelvtani, szerkezeti kapcsolóelemek:

- az önálló mondatok közötti kötőszók,
- rámutató szók (különbféle névmások, határozószók),
- egyéb nyelvtani viszonyító elemek (igeragozás, középfok stb.).

A Szövegalkotás szempontnál a Tartalom szemponttól függetlenül kell eljárni és csak a tárgyalt szempontok alapján lehet megítélni a dolgozat felépítését és gondolatmenetét.

Szókincs és kifejezőmód

E szemponton belül azt értékeljük, hogy

- megfelel-e a vizsgázó által használt szókincs a témának, a szituációnak, a szerepnek és a közlési szándéknak,
- megfelel-e a szóhasználat az emelt szintű érettségi vizsga követelményeinek (mennyire változatos).

Az egyes hibák súlyozása annak alapján történik, hogy milyen mértékben nehezítik a megértést. Értelemzavaró hibának az számít, ha a mondat/szövegrész tartalma csak újraolvasás után érthető, azaz anyanyelvi olvasó csak nehezen vagy egyáltalán nem értené meg a mondanivalót.

A nyelvi hibákat az értékelés során csak egyszer szabad figyelembe venni, azaz a hiba jellegétől függően vagy a Szókincs, kifejezőmód vagy a Nyelvtan, helyesírás szempontnál. Amennyiben például a vizsgázó egy szót nem megfelelően használ (pl. a „bringen“ ige helyett a „holen“ igét), ezt a hibát csak a Szókincs, kifejezőmód szempontnál lehet értékelni. Ha a vizsgázó egy előjárószt helytelen vonzattal használ (pl. „um+Dativ“), ezt a hibát csak a Nyelvtan, helyesírás szempontnál lehet értékelni.

Azoknál az értelemzavaró hibáknál, amelyek következtében egy-egy mondatrész vagy mondat mondanivalója válik érthetlenné, és amelyeknél a hiba komplexitása miatt nem lehet eldönteni, hogy lexikai vagy nyelvtani hibáról van-e szó, az egyszeri értékelés elve nem érvényes. Az ilyen típusú hibákat tehát mindkét szempontnál értékelni kell.

E szempont értékelésénél a megszólítás és az elköszönés hibáit is figyelembe kell venni.

Nyelvtan, helyesírás

E szemponton belül azt értékeljük, hogy

- megfelel-e a vizsgázó által létrehozott szöveg a mondattan, az alaktan és a helyesírás normáinak,
- megfelel-e a nyelvhasználat az emelt szintű érettségi vizsga követelményeinek (mennyire változatosak a nyelvtani struktúrák és a mondatszerkesztés).

Az egyes hibák súlyozása annak alapján történik, hogy milyen mértékben nehezítik a megértést. A további részletes útmutatást lásd a Szókincs, kifejezőmód szempontnál.

Javítási jelrendszer

Áttekinthetőbb a javítási jelrendszer, ha az egyes szempontokhoz tartozó jeleket egy-egy oszlopban egymás alá írjuk.

Tartalom

A tartalmi szempontok teljesítését a lap jobb oldalán található sávban jelöljük a szempont sorszámának megadásával:

- ④ (bekarikázott szám) = teljesített tartalmi szempont,
- √3 (hiányjel + szám) = nem tárgyalt vagy nyelvi okból nem érthető tartalmi szempont,
- 2- (szám + mínuszjel) = érintett, de nem megfelelően kifejtett tartalmi szempont.

Amennyiben a vizsgázó egy irányító szempontot a szövegben több helyen tárgyal, a szempont teljesítését az utolsó említés helyénél kell jelölni.

Formai jegyek és hangnem

A formai jegyeket a lap jobb oldalán található sávban kell jelölni a következő betűkkel:

- Dátum = D
- Megszólítás = M
- Köszönés = K
- Aláírás = A

A teljesítés minőségét mutató jelek:

- ⓓ (bekarikázott betű) = az adott formai jegy teljesítése helyes,
- √ K (hiányjel + betű) = hiányzik vagy nem elfogadható az adott formai jegy.

Szövegalkotás

A Tartalom szempontnál használt számozás segít e szempont megítélésénél is.

Szókincs, kifejezésmód

A hibákat a lap jobb oldalán található sávban kell jelölni a következő betűkkel:

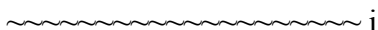
- L = lexikai hiba,
- ÉL = értelemzavaró lexikai hiba,
- É = értelemzavaró hiba, amely következtében egy-egy mondatrész vagy mondat mondanivalója válik érthetlenné, és amelynél a hiba komplexitása miatt nem lehet eldönteni, hogy lexikai vagy nyelvtani hibáról van-e szó.

A szövegben használt jelek:

- aláhúzás hullámvonallal = lexikai hiba,

- aláhúzás hullámvonallal + i = ismétlődő lexikai hiba.

Az ismétlődő hibákat nem kell a javító sávban jelölni.

Nyelvtan, helyesírás

A hibákat a lap jobb oldalán található sávban kell jelölni a következő betűkkel:

G = nyelvtani (grammatikai) hiba,

ÉG = értelemzavaró nyelvtani hiba,

É = értelemzavaró hiba, amely következtében egy-egy mondatrész vagy mondat mondanivalója válik érthetlenné, és amelynél a hiba komplexitása miatt nem lehet eldönteni, hogy lexikai vagy nyelvtani hibáról van-e szó,

H = helyesírási hiba.

A szövegben használt jelek:

aláhúzás = nyelvtani vagy helyesírási hiba,

√ (hiányjel) = hiányzik egy szó,

nyíl = szórendi hiba,

aláhúzás + i = ismétlődő hiba.

Az ismétlődő hibákat nem kell a javító sávban jelölni.

Értékelési skála (emelt szint 1. feladat)

Tartalom

5 pont	4–3 pont	2–1 pont	0 pont
<p>A vizsgázó öt irányító szempontot dolgozott ki megfelelően.</p> <p>A vizsgázó a kommunikációs célokat megfelelően valósította meg.</p>	<p>A vizsgázó négy irányító szempontot dolgozott ki megfelelően, a többit pedig csak részben vagy egyáltalán nem.</p> <p>A vizsgázó a kommunikációs célokat nagyrészt megfelelően valósította meg.</p>	<p>A vizsgázó három irányító szempontot dolgozott ki megfelelően, a többit pedig csak részben vagy egyáltalán nem.</p> <p>vagy: A vizsgázó két irányító szempontot dolgozott ki megfelelően, és még legalább egy irányító szempontot tárgyalt részben.</p> <p>A kommunikációs célokat részben valósította meg.</p>	<p>A vizsgázó csak két irányító szempontot dolgozott ki megfelelően és nem tárgyalta a többi szempontot.</p> <p>Alapvető kommunikációs célját nem éri el.</p>

Formai jegyek és hangnem

2 pont	1 pont	0 pont
<p>A szöveg formai jegyei teljesen megfelelnek a szövegfajtának, hangneme a közlési szándéknak és a címzethez való viszonynak.</p> <p>Van helyes megszólítás, dátum, elköszönés és aláírás.</p>	<p>A szöveg formai jegyei nagyjából megfelelnek a szövegfajtának, hangneme a közlési szándéknak és a címzethez való viszonynak.</p> <p>Van helyes megszólítás és aláírás. A dátum és az elköszönés hibás vagy hiányzik.</p>	<p>A szöveg formai jegyei nem felelnek meg a szövegfajtának, hangneme a közlési szándéknak és a címzethez való viszonynak.</p> <p>Hiányzik vagy nem helyes a megszólítás és/vagy az aláírás.</p> <p>vagy: A vizsgázó nem törekedett a levélforma betartására.</p>

Szövegalkotás

3 pont	2 pont	1 pont	0 pont
<p>A szöveg felépítése, az irányító szempontok elrendezése logikus.</p> <p>A gondolati tagolás megfelelő: van bevezetés, tárgyalás és befejezés.</p> <p>A vizsgázó megfelelően használja a szövegösszefüggés tartalmi és nyelvi elemeit: létrejön a szövegkohézió.</p> <p>A formai tagolás megfelelő.</p>	<p>A szöveg felépítése, az irányító szempontok elrendezése nagyrészt logikus.</p> <p>A vizsgázó törekszik a gondolati tagolásra: van bevezetés vagy befejezés.</p> <p>A vizsgázó nagyrészt megfelelően használja a szövegösszefüggés tartalmi és nyelvi elemeit. A mondatok nagyrészt szervesen kapcsolódnak egymáshoz.</p>	<p>A mondanivaló nem mindenütt logikus elrendezésű.</p> <p>A vizsgázó nem törekszik a gondolati tagolásra: hiányzik a bevezetés és a befejezés.</p> <p>Az írásmű még szövegnek tekinthető, bár a mondatok több helyen nem kapcsolódnak egymáshoz.</p>	<p>Nem jött létre szöveg.</p> <p>A mondanivaló nem logikus elrendezésű, a gondolatok esetlegesen követik egymást.</p> <p>Az írásmű tagolatlan és áttekinthetetlen, túlnyomórészt izolált mondatok halmazából áll.</p>

Szókincs, kifejezőmód

5 pont	4–3 pont	2–1 pont	0 pont
<p>A szöveget a témának és a közlési szándéknak megfelelő változatos szókincs jellemzi. Az előforduló kisebb lexikai pontatlanságok nem nehezítik a megértést.</p>	<p>A szöveget nagyrészt a témának és a közlési szándéknak megfelelő szókincs jellemzi.</p> <p>A vizsgázó törekszik a változatos szóhasználatra.</p> <p>A szóhasználat néhány helyen nem megfelelő, ez azonban alig nehezíti a megértést.</p>	<p>A szöveg szókincese egyszerű. Sok a szóismétlés.</p> <p>A szóhasználat többször nem megfelelő. A hibák néhány helyen nehezítik a megértést.</p>	<p>A szövegben felhasznált szókincs szegényes.</p> <p>A nem megfelelő szóhasználat több helyen jelentősen nehezíti és/vagy akadályozza a megértést.</p>

Nyelvtan, helyesírás

5 pont	4–3 pont	2–1 pont	0 pont
<p>A vizsgázó változatos nyelvtani struktúrákat használ, valamint mondatszerkesztése is változatos.</p> <p>A szöveg hibátlan vagy csak kevés, a szöveg megértését nem nehezítő nyelvi (mondattan, alaktan, helyesírás) hiba található benne.</p>	<p>A vizsgázó törekszik a változatos nyelvtani struktúrák használatára és a változatos mondatszerkesztésre.</p> <p>A szövegben több, a szöveg megértését nem nehezítő nyelvi (mondattan, alaktan, helyesírás) hiba és/vagy néhány, a szöveg megértését nehezítő hiba található.</p>	<p>A vizsgázó egyszerű nyelvtani struktúrákat használ és/vagy mondatszerkesztése nem kellően változatos.</p> <p>Rendszerszerű hibákat ejt.</p> <p>A szövegben sok hiba van, a hibák többször nehezítik a megértést.</p>	<p>A szöveget a szintnek nem megfelelő, túlságosan egyszerű nyelvtani struktúrák és igénytelen mondatszerkesztés jellemzi.</p> <p>A szövegben sok, a szöveg megértését jelentősen nehezítő és/vagy akadályozó hiba található.</p>

Második feladat

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

Értékelési szempontok	Maximális pontszám
Tartalom	5 pont
Szövegalkotás	5 pont
Szókincs, kifejezésmód	5 pont
Nyelvtan, helyesírás	5 pont
Összesen	20 pont

Vizsgapont	20 pont
-------------------	----------------

Amennyiben a dolgozat bármelyik értékelési szempont alapján 0 pontos, akkor az összpontszám is 0 pont.

Az értékelési szempontok részletes kifejtése

Tartalom

E szemponton belül azt értékeljük, hogy a vizsgázó

- hány irányító szempontra tért ki és milyen mélységben tárgyalta azokat,
- megfelelően kifejtette és indokolta-e véleményét.

A témakifejtés során a vizsgázónak a megadott témát tágabb kontextusba kell helyeznie, továbbá ki kell fejtenie, és érvekkel alá kell támasztania véleményét (valamelyik irányító szempont kapcsán). A vizsgázónak mind a négy irányító szempontra ki kell térnie dolgozatában. Egy irányító szempont tárgyalása akkor tekinthető megfelelően részletesnek, ha a vizsgázó legalább két gondolatot fogalmaz meg hozzá. Amennyiben a vizsgázó egy irányító szempontot csak személyes vonatkozásban tárgyal, az irányító szempont kifejtése csak részben megfelelő. Amennyiben a vizsgázó szó szerint átvesz egy vagy több mondatot a gondolati segítséget nyújtó segédanyagból, a lemásolt rész nem vehető figyelembe az adott irányító szempont értékelésekor. Egy szinten belül (4–3 vagy 2–1) az irányító szempontok kifejtésének részletessége értékelhető.

Ha egy irányító szempont tárgyalása nyelvi okokból nem érthető, azt a Tartalom szempontnál úgy kell értékelni, mintha a vizsgázó nem tért volna ki rá, azaz az irányító szempont kifejtése nem megfelelő. Ezt a hibát figyelembe kell venni a nyelvi teljesítmény értékelésekor is, azaz a hiba jellegétől függően a Szókincs, kifejezésmód vagy a Nyelvtan, helyesírás szempontoknál.

Szövegalkotás

Az emelt szint első feladatánál található részletes útmutatás érvényes ennél a feladatnál is. Azonban a 4–3 és a 2–1 pontos sávoknál a formailag nem megfelelően tagolt szövegeket az alacsonyabb pontszámmal kell értékelni. Ez nem jelenti azonban azt, hogy a formailag tagolt, de kevésbé logikus felépítésű szövegek nem értékelhetők az alacsonyabb pontszámmal.

Szókincs és kifejezés mód

A részletes útmutatást lásd az emelt szint első feladatánál.

Nyelvtan, helyesírás

A részletes útmutatást lásd az emelt szint első feladatánál.

Javítási jelrendszer

Lásd az emelt szint első feladatánál.

Értékelési skála (emelt szint 2. feladat)

Tartalom

5 pont	4–3 pont	2–1 pont	0 pont
A vizsgázó négy irányító szempont kifejtésével részletesen és megfelelő mélységben dolgozta ki a témát. Minden irányító szemponthoz két gondolatot fogalmazott meg. Részletesen kifejtette, és érvekkel megfelelően alátámasztotta véleményét.	A vizsgázó három irányító szempontot megfelelő mélységben dolgozott ki, azaz két gondolatot írt hozzájuk. A negyedik szempontot csak részben, vagy egyáltalán nem tárgyalta. A vizsgázó törekedett arra, hogy részletesen kifejtse, és érvekkel alátámassza véleményét.	A vizsgázó két irányító szempontot dolgozott ki részletesen (két-két gondolatot fogalmazott meg) vagy négy , illetve három irányító szempontot tárgyalt részben (egy gondolatot írt hozzájuk). A vizsgázó nem fejtette ki részletesen véleményét, alig érvelt.	A vizsgázó csak egy irányító szempontot dolgozott ki részletesen (két gondolatot fogalmazott meg hozzá), vagy csak két irányító szempontot tárgyalt részben (egy-egy gondolatot fogalmazott meg). A vizsgázó nem fejtette ki megfelelően véleményét.

Szövegalkotás

5 pont	4–3 pont	2–1 pont	0 pont
A szöveg felépítése, az irányító szempontok és az ezekhez kapcsolódó gondolatok elrendezése logikus. A gondolati tagolás megfelelő. A vizsgázó megfelelően használja a szövegösszefüggés tartalmi és nyelvi elemeit: létrejön a szövegkohézió. A szöveg formai tagolása megfelelő.	A szöveg felépítése, az irányító szempontok és az ezekhez kapcsolódó gondolatok elrendezése nagyrészt logikus. A vizsgázó törekszik a gondolati tagolásra. A vizsgázó nagyrészt megfelelően használja a szövegösszefüggés tartalmi és nyelvi elemeit. A mondatok nagyrészt szervesen kapcsolódnak egymáshoz. Amennyiben a szöveg formailag nem megfelelően tagolt, az alacsonyabb pontszámot kell adni.	A mondanivaló nem mindenütt logikus elrendezésű. Sok a gondolati ismétlés. A vizsgázó nem törekszik a gondolati tagolásra. Az írásmű még szövegnek tekinthető, bár a mondatok több helyen nem kapcsolódnak egymáshoz. Amennyiben a szöveg formailag nem megfelelően tagolt, az alacsonyabb pontszámot kell adni.	Nem jött létre szöveg. A mondanivaló nem logikus elrendezésű, a gondolatok esetlegesen követik egymást. Az írásmű tagolatlan és áttekinthetetlen, túlnyomórészt izolált mondatok halmazából áll.

Szókincs, kifejezésmód

5 pont	4–3 pont	2–1 pont	0 pont
A szöveget a témának és a közlési szándéknak megfelelő változatos szókincs jellemzi. Az előforduló kisebb lexikai pontatlanságok nem nehezítik a megértést.	A szöveget nagyrészt a témának és a közlési szándéknak megfelelő szókincs jellemzi. A vizsgázó törekszik a változatos szóhasználatra. A szóhasználat néhány helyen nem megfelelő, ez azonban alig nehezíti a megértést.	A szöveg szókincese egyszerű. Sok a szóismétlés. A szóhasználat többször nem megfelelő. A hibák néhány helyen nehezítik a megértést.	A szövegben felhasznált szókincs szegényes. A nem megfelelő szóhasználat több helyen jelentősen nehezíti és/vagy akadályozza a megértést.

Nyelvtan, helyesírás

5 pont	4–3 pont	2–1 pont	0 pont
A vizsgázó változatos nyelvtani struktúrákat használ, valamint mondat szerkesztése is változatos. A szöveg hibátlan vagy csak kevés, a szöveg megértését nem nehezítő nyelvi (mondattan, alaktan, helyesírás) hiba található benne.	A vizsgázó törekszik a változatos nyelvtani struktúrák használatára és a változatos mondat szerkesztésre. A szövegben több, a szöveg megértését nem nehezítő nyelvi (mondattan, alaktan, helyesírás) hiba és/vagy néhány, a szöveg megértését nehezítő hiba található.	A vizsgázó egyszerű nyelvtani struktúrákat használ és/vagy mondat szerkesztése nem kellően változatos. Rendszeres hibákat ejt. A szövegben sok hiba van, és/vagy a hibák többször nehezítik a megértést.	A szöveget a szintnek nem megfelelő, túlságosan egyszerű nyelvtani struktúrák és igénytelen mondat szerkesztés jellemzi. A szövegben sok, a szöveg megértését jelentősen nehezítő és/vagy akadályozó hiba található.